

Annejet Kerckhaert, Lennart de Ruig

Omnibussenquête onder gemeenten

Onderzoek uitgevoerd door Research voor Beleid in opdracht van de Raad voor Werk en Inkomen

De Raad voor Werk en Inkomen is het overlegorgaan en expertisecentrum van werkgevers, werknemers en gemeenten. De RWI doet voorstellen aan de regering en andere partijen over het brede terrein van werk en inkomen. Doel van deze voorstellen is een goed functionerende arbeidsmarkt te bevorderen. Het vergroten van de transparantie van en het verbeteren van de kwaliteit op de re-integratiemarkt behoren eveneens tot de kerntaken van de RWI.

Maart 2011

Inhoudsopgave

Re-integratie van bijstandsgerechtigden en niet-uitkeringsgerechtigden	3
1. Inleiding	3
2. Veranderend tij	3
3. Re-integratie: hoe organiseren?	5
4. Re-integratie: welke instrumenten?	9
5. Samenvatting en conclusies	15
Bijlage 1 Onderzoeksverantwoording	17

Re-integratie van bijstandsgerechtigden en niet-uitkeringsgerechtigden

1. Inleiding

In dit rapport worden de onderzoeksresultaten gepresenteerd van de omnibusenquête onder gemeentelijke sociale diensten. Deze enquête is in 2007, in 2008 en in 2010 uitgevoerd. Uitgangspunt van deze rapportage vormt de meting uit 2010. Waar mogelijk zijn de resultaten uit 2010 naast de resultaten uit de vorige twee metingen gelegd en geanalyseerd.

Paragraaf 2 geeft weer wat de economische crisis betekent voor re-integratie. Paragraaf 3 gaat over de organisatie van re-integratie en de ontwikkelingen hierin. Paragraaf 4 beschrijft de trends in het gebruik van verschillende re-integratie instrumenten. Paragraaf 5 vat de belangrijkste trends en ontwikkelingen samen.

Alle enquêtes zijn opgenomen in een webapplicatie, waarmee verdere analyse mogelijk is.

2. Veranderend tij

Sinds de Omnibusenquête uit 2008 is de situatie op de arbeidsmarkt veranderd. Het aantal vacatures is – als gevolg van de economische crisis - flink gedaald en in sommige sectoren of bedrijven is het aantal ontslagen fors.

Door deze ontwikkeling komen meer mensen in de WW en in de bijstand terecht: eind 2009 bedroeg het aantal bijstandsuitkeringen aan thuiswonende personen jonger dan 65 jaar 281.000. Dit is ten opzichte van een jaar eerder een plus van 22.000 uitkeringen¹. Een stijging van het aantal WWB uitkeringen betekent voor gemeenten een stijging van de uitgaven aan re-integratie. De uitgaven van gemeenten aan re-integratie laten de laatste jaren een stijgende lijn zien, van €1.373 miljoen in 2006 naar €1.606 miljoen in 2008². Het budget voor re-integratie gaat overigens de komende jaren omlaag: in 2011 1.329 miljoen en in 2012 1.258 miljoen. Gemeenten staan de komende periode dus voor de taak te bezuinigen op re-integratie terwijl de vraag naar re-integratie juist toeneemt.

2.1 Minder kansen op de arbeidsmarkt?

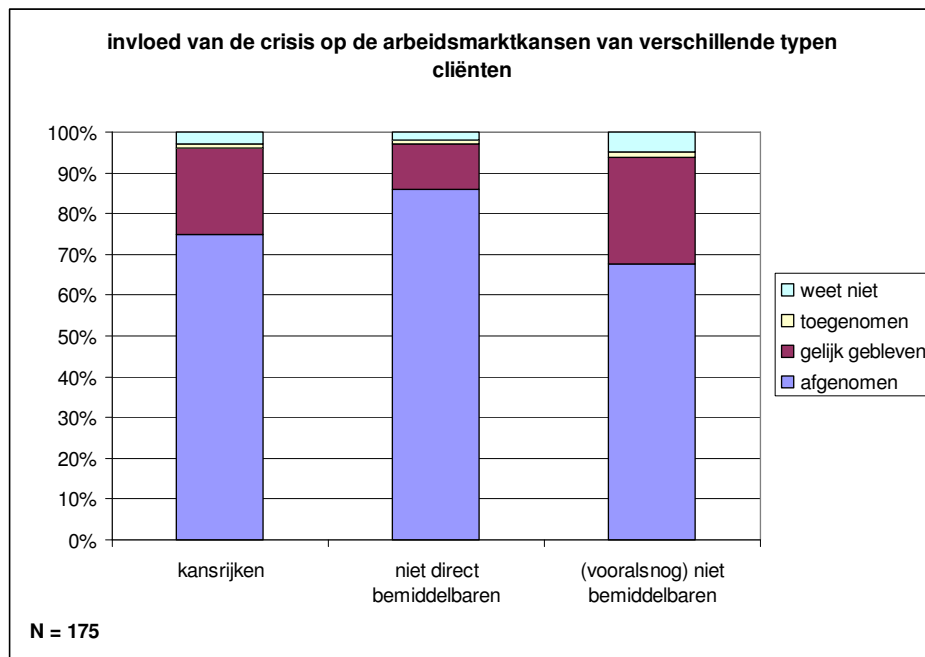
Als gevolg van de economische crisis zullen minder uitkeringsgerechtigden uitstromen naar een baan. Niet alleen zijn er minder banen beschikbaar doordat het aantal vacatures is afgenomen, ook komen uitkeringsgerechtigden moeilijker aan een baan omdat zij moeten concurreren met mensen met een kortere afstand tot de arbeidsmarkt. We vroegen sociale diensten naar de invloed van de economische crisis op de arbeidsmarktkansen van hun cliënten, waarbij onderscheid is gemaakt naar kansrijke cliënten, niet direct bemiddelbare cliënten en niet bemiddelbare cliënten (figuur 1.1).

---

¹ CBS (2010), artikel Werkloosheid en gerelateerde uitkeringen, 21 mei 2010.

² RWI, Factsheet re-integratie (november 2009).

Figuur 1.1 Invloed van de economische crisis op arbeidsmarktkansen van verschillende typen cliënten

Bron: Omnibusenquête 2010

Voor alle type cliënten geldt dat de kansen op de arbeidsmarkt door de economische crisis zijn afgenomen. Het effect van de crisis lijkt het sterkst voor de niet direct bemiddelbare cliënten en het minst sterk voor (vooralsnog) niet bemiddelbare cliënten. Dit kan verklaard worden doordat de afstand tot de arbeidsmarkt voor (vooralsnog) niet bemiddelbare cliënten te groot is om eenvoudig een baan te vinden, dit geldt ook in tijden dat het economisch beter gaat.

2.2 Veranderende focus van beleid en uitvoering?

Sociale diensten schatten in dat de kansen van cliënten door de economische crisis zijn afgenomen. De vervolgvraag is dan of beleid en uitvoering hierop zijn aangepast. Zetten gemeenten bijvoorbeeld sterker in op het fit houden en krijgen van mensen voor de arbeidsmarkt in plaats van het realiseren van de kortst mogelijke weg naar werk? We legden sociale diensten de volgende stelling voor.

'Door de economische crisis is er in ons re-integratiebeleid minder aandacht voor het bewerkstelligen van een snelle uitstroom'.

Driekwart van de sociale diensten is het oneens met deze stelling. Grotere gemeenten – meer dan 50.000 inwoners - zijn in hun mening nog meer uitgesproken. Daar is meer dan 80% het oneens met deze stelling.

Ook in het beleid voor verschillende doelgroepen is niet veel veranderd. Ten aanzien van niet-uitkeringsgerechtigden (nuggers) typeert net als twee jaar geleden driekwart van de sociale diensten het beleid als afwachtend en terughoudend. Bovendien zegt slechts 20% van de gemeenten dat als gevolg van de crisis andere trajecten worden aangeboden aan cliënten die langer dan een jaar een uitkering hebben (het zittend bestand).

2.3 Conclusie

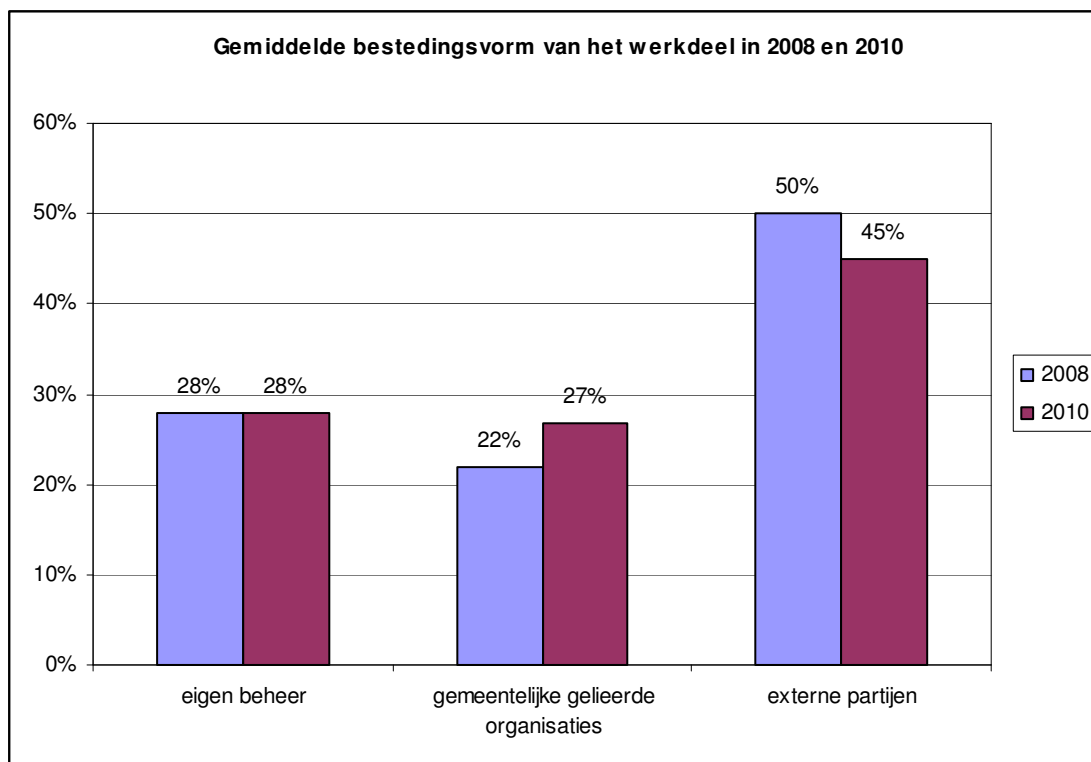
Voor alle type cliënten geldt dat de kansen op de arbeidsmarkt door de economische crisis zijn afgenomen. Het effect van de crisis lijkt het sterkst voor de niet direct bemiddelbare cliënten en het minst sterk voor (vooral nog) niet bemiddelbare cliënten. De focus van het beleid blijft onveranderd gericht op snelle uitstroom.

3. Re-integratie: hoe organiseren?

3.1 Zelf doen versus uitbesteden

Sinds het afschaffen van de aan- en uitbestedingsregels in 2006 kunnen gemeenten zelf beslissen of ze de re-integratietrajecten in eigen beheer uitvoeren of deze uitbesteden aan re-integratiebedrijven en/of aan de gemeente gelieerde organisaties. Gemeenten zijn vanaf toen steeds vaker re-integratie in eigen beheer gaan uitvoeren. De gemeenten investeren daarnaast in een sterkere regierol. Deze trend lijkt tot staan gebracht. In vergelijking met twee jaar geleden voeren gemeenten in 2010 niet méér re-integratie in eigen beheer uit. Gemeenten besteden in 2010 iets minder vaak uit aan externe partijen en iets vaker aan instellingen die aan de gemeente gelieerd zijn (zoals SW-organisaties) (figuur 1.2).

Figuur 1.2 Bestedingsvormen van het werkdeel in 2008 en 2010

Bron: Omnibusenquête 2008 en 2010.

Een kanttekening: Het werkdeel is in iedere gemeente gesteld op 100% waardoor het relatief grotere werkdeel van grote gemeenten even zwaar meetelt als het werkdeel van kleine gemeenten.

Re-integratie in eigen beheer

Hoewel gemeenten niet meer re-integratie in eigen beheer uitvoeren, is de argumentatie om dit te doen wel enigszins veranderd. De argumenten om (een deel van de) re-integratie in eigen beheer uit te voeren zijn in onderstaande tabel weergegeven.

Tabel 1.1 Meest voorkomende argumenten om (een deel van de) re-integratie in eigen beheer uit te voeren

Argumenten	2008	2010
Betere resultaten (voor de betreffende doelgroepen)	60%	42%
Expertise/kennis doelgroep is beter	36%	37%
Goedkoper	10%	20%
Beter mogelijk om in te spelen op nieuwe vragen	22%	15%
Totaal	161	182

In alle jaren is het belangrijkste argument dat betere resultaten bereikt kunnen worden met re-integratie in eigen beheer. Een ander belangrijk argument is dat de expertise/kennis van de doelgroep beter is bij trajecten binnen de gemeentelijke sociale dienst. Opvallend is dat prijs een belangrijker argument is geworden. Dit kan te maken hebben met het dalende budget voor re-integratie voor gemeenten.

Re-integratie bij aan de gemeente gelieerde organisaties

Gemeenten zijn iets meer re-integratie gaan uitzetten bij aan de gemeente gelieerde organisaties. Uit de enqueteresultaten blijkt dat het daarbij zowel in 2008 als in 2010 met name gaat om Wsw-organisaties en maatschappelijk werk. In de enquête van 2010 is de mogelijkheid geboden om ook Regionale Opleidingscentra (ROC's) te selecteren als instellingen voor re-integratie opdrachten. Meer dan de helft van de gemeenten geeft aan re-integratie uit te zetten bij ROC's.

Re-integratie uitbesteden.

Gemeenten zijn iets minder re-integratie gaan uitbesteden aan externe partijen. Dit zou te maken kunnen hebben met knelpunten die optreden bij uitbesteden. De helft van de in de Omnibusenquête bevraagde gemeenten geeft aan dat de kwaliteit van re-integratiebedrijven soms tekort schiet. Een tweede knelpunt is dat zij van mening zijn dat het aanbod te weinig divers is. Als derde knelpunt noemen zij het feit dat de trajectbewaking nog tekort schiet.

3.2 Werkpleinen

Op de Werkpleinen dienen ketenpartners (UWV Werkbedrijf en gemeenten) vacatures en re-integratieactiviteiten met elkaar te verbinden. De dienstverlening op de Werkpleinen heeft een integraal karakter en is gericht op zowel de werkgever als de werkzoekende. Op 1 januari 2010 diende de geïntegreerde dienstverlening op de werkpleinen gereed te zijn. Dit proces heeft echter vertraging opgelopen¹.

Van de onderzochte gemeenten organiseert 76% activiteiten op het Werkplein. De meest voorkomende activiteiten die zij noemen zijn vrij basaal, namelijk het hebben van één aanmeldbalie voor alle cliënten en de mogelijkheid om vacatures te bekijken. Andere gemeenschappelijke activiteiten worden door minder dan de helft genoemd. 40% heeft nog geen gezamenlijke aanpak ontwikkeld of afstemming bereikt over de wijze van dienstverlening. Het inrichten van de Werkpleinen is hiermee dus nog volop in ontwikkeling. Tabel 1.2 toont hoe vaak welke activiteiten op de Werkpleinen worden uitgevoerd.

¹ Zie brief van minister Donner van 18 mei 2010 aan de Tweede Kamer over voortgang Werkpleinen.

Tabel 1.2 Activiteiten die op het werkplein worden uitgevoerd

Activiteiten	% genoemd
Eén aanmeldbalie voor alle cliënten	80%
Vacatures bekijken (pc's, vacatureborden, internet, brochures)	69%
<i>Dienstverlening aan werkgevers</i>	
Afstemming over wijze van dienstverlening aan werkgevers	48%
Eén werkgeversaanspreekpunt op het werkplein	45%
Locale werkgevers benaderen vanuit werkplein	43%
<i>Gezamenlijke re-integratie aanpak</i>	
Gezamenlijke aanpak rond de intake	61%
Afstemming over wijze van dienstverlening	59%
Gezamenlijke aanpak rond het bemiddelen van cliënten	49%
<i>Gebruikmaken van elkaars instrumenten en contracten</i>	
Gezamenlijk gebruik van instrumenten (diagnose, CTC, etc.)	49%
Gebruikmaken van elkaars contracten met re-integratiebedrijven	33%
<i>Gebruikmaken van elkaars kennis en expertise</i>	
Een UWV Werkcoach werkt ook voor gemeentelijke klanten	36%
Een gemeentelijke klantmanager re-integratie werkt ook voor UWV klanten	25%
Inzicht in elkaars klantenbestand	24%
<i>Gezamenlijke cliëntenraad</i>	
Cliëntenraad ketenbreed	11%
Totaal	138

Wat betreft de dienstverlening aan werkgevers lijkt ongeveer de helft hiertoe activiteiten te hebben ontwikkeld. Verder geeft 45% aan een werkgeversaanspreekpunt te hebben op het Werkplein en 43% noemt het benaderen van lokale werkgevers via het Werkplein als activiteit.

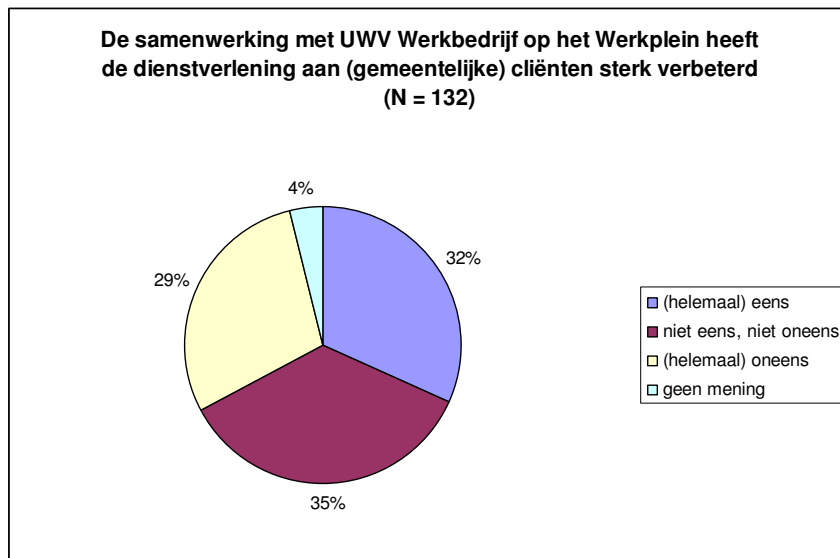
Wanneer sociale dienst en UWV Werkbedrijf op een Werkplein gevestigd zijn, bevordert dit de samenwerking tussen consultants van de sociale dienst en klantmanagers van UWV Werkbedrijf. Het zou bijvoorbeeld gemakkelijker kunnen zijn om in elkaars klantenbestand te kijken. Ook zou in de loop van het re-integratietraject de gemeentelijke cliënt geholpen kunnen worden door een werkcoach/klantmanager van UWV Werkbedrijf. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de cliënt die allereerst een traject volgt om zich voor te bereiden op de arbeidsmarkt (een cursus of sollicitatietraining) en daarna doorstroomt naar een traject gericht op uitstroom (een leerwerktraject bijvoorbeeld). In dit voorbeeld kan de dienstverlening aan de cliënt verbeteren als de consultants van de sociale dienst en van UWV Werkbedrijf elkaar op de hoogte houden van de vorderingen en prestaties van de cliënt. Tabel 1.2 wijst erop dat dit type samenwerking nog niet veel voorkomt: 24% noemt inzicht in elkaars klantenbestand, 36% noemt dat een UWV Werkcoach werkt voor gemeentelijke klanten en 25% van de sociale diensten geeft als activiteit op het Werkplein aan dat een gemeentelijke klantmanager ook voor UWV klanten werkt.

Een cliëntenraad bestaande uit cliënten van de gemeentelijke sociale dienst én van UWV Werkbedrijf is slechts binnen enkele Werkpleinen georganiseerd.

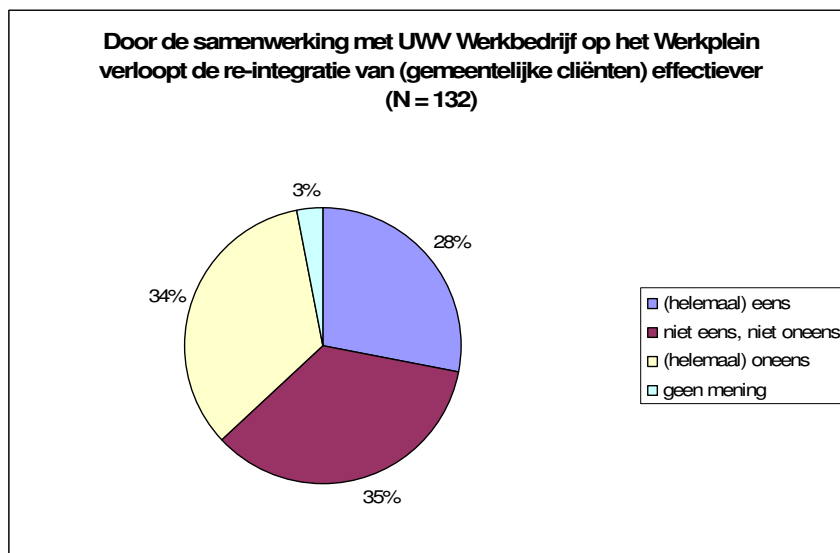
Gemeenten reageren verdeeld op de samenwerking met UWV Werkbedrijf (zie Figuren 1.3 en 1.4). Zo geeft krap een derde van de gemeenten (28%) aan dat de re-integratie effectiever is geworden door de samenwerking met UWV Werkbedrijf. Iets meer gemeenten (34%) vinden juist niet dat re-integratie effectiever verloopt.

Velen zijn het niet eens, niet oneens met de voorgelegde stellingen. Het lijkt erop dat het voor veel gemeenten nog te vroeg is om zich uit te spreken over de effectiviteit van de Werkpleinen.

Figuur 1.3 Antwoorden op de stelling: De samenwerking met UWV Werkbedrijf op het Werkplein heeft de dienstverlening aan (gemeentelijke) cliënten sterk verbeterd.

Figuur 1.4 Antwoorden op de stelling: Door de samenwerking met UWV Werkbedrijf op het Werkplein verloopt de re-integratie van (gemeentelijke cliënten) effectiever.

3.3 Vraaggestuurde re-integratie

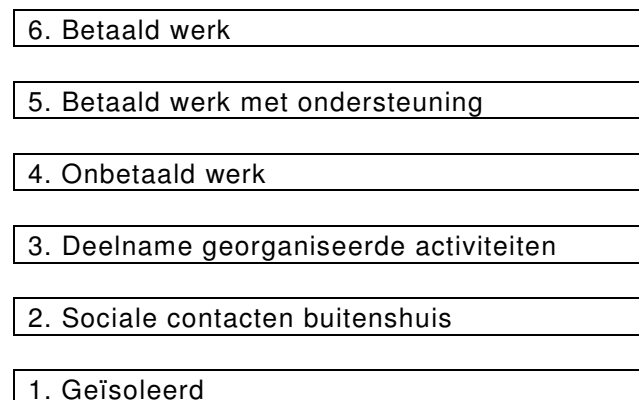
Net als twee jaar geleden beseffen gemeenten dat het van belang is om de vraag op de arbeidsmarkt te betrekken bij de vormgeving van het re-integratiebeleid. Een ruime meerderheid van de sociale diensten (80%) zegt actief contact te leggen met werkgevers uit de regio middels een werkgeversbenadering. In 2008 lag dit percentage op hetzelfde niveau. Verder geeft zowel in 2008 als in 2010 60% van de deelnemende gemeenten aan trajecten in te zetten waarin deelnemers via werkervaring of scholing ervaring opdoen voor specifieke functies en zegt in beide jaren een even grote groep dat bij contracten met re-integratiebedrijven de eis gesteld wordt dat de bedrijven beschikken over een netwerk onder werkgevers.

Zoals uit tabel 1.2 blijkt worden op minder dan de helft van de Werkpleinen gezamenlijke activiteiten ondernomen om werkgevers bij de re-integratie te betrekken. Het lijkt er dus op dat gemeenten initiatieven gericht op een vraaggestuurde re-integratie zelf nemen en deze niet onderbrengen op het Werkplein. Naast het actief betrekken van werkgevers bij de re-integratie nemen gemeenten ook initiatieven om op de hoogte te blijven van het vacatureaanbod en de toekomstige ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. 40% geeft aan door contacten met individuele werkgevers op de hoogte te blijven van het vacatureaanbod en 46% doet arbeidsmarktonderzoek om op de hoogte te blijven van vacatures in de regio.

4. Re-integratie: welke instrumenten?

Voor elke cliënt dient zoveel mogelijk een traject op maat ingezet te worden. Niet voor elke cliënt is het doel van re-integratie uitstroom naar werk. Voor cliënten met een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben trajecten maatschappelijke participatie tot doel. De participatieladder maakt de participatiepositie van burgers inzichtelijk. Dit instrument is ontwikkeld door een aantal gemeenten samen met de VNG¹. De positie op de ladder bepaalt welk traject ingezet wordt.

Figuur 1.5 Participatieladder

4.1 Participatie

Voor cliënten die zich op trede 1, 2 en 3 bevinden is werk niet direct een haalbare kaart. Voor deze cliënten zetten gemeenten trajecten in gericht op sociale activering of

¹ Divosa monitor 2010: Scherp aan de wind.

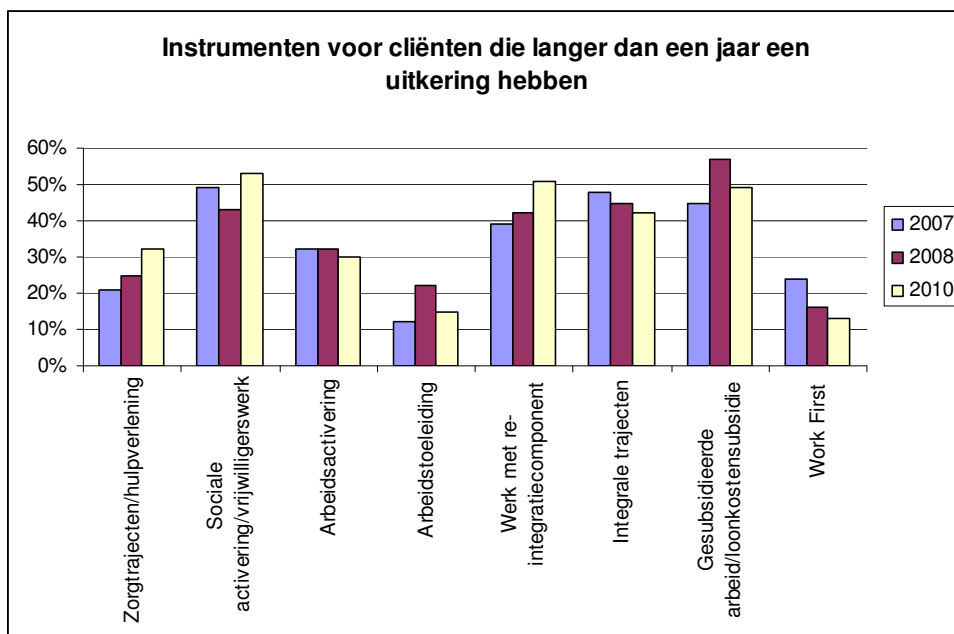
zorgtrajecten. Vergeleken met twee jaar geleden heeft zich hierin geen verschuiving voorgedaan. Omdat de bemiddelbaarheid van dit typen cliënten laag is heeft het economisch tij geen invloed op de re-integratie aanpak voor dit typen cliënten.

4.2 Re-integratie

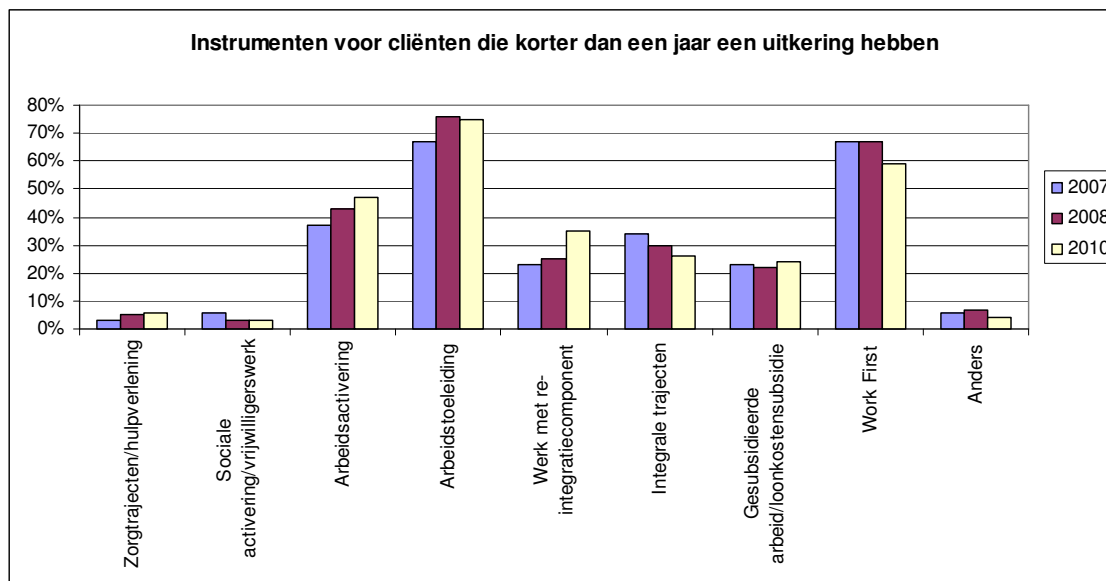
Voor cliënten die langer dan een jaar een uitkering hebben is sociale activering en vrijwilligerswerk het meest gebruikte instrument. Twee jaar geleden werd voor deze groep gesubsidieerde arbeid en loonkostensubsidie nog het vaakst ingezet. Directe bemiddeling naar werk en Work First wordt in 2010 in de meeste gemeenten ingezet voor cliënten die korter dan één jaar een uitkering hebben.

Figuur 1.6a en 1.6b laten per instrument zien hoeveel gemeenten dit instrument noemen als veelvoorkomend instrument voor cliënten die langer dan een jaar respectievelijk korter dan een jaar een uitkering hebben.

Figuur 1.6a Re-integratie instrumenten voor cliënten die langer dan een jaar een uitkering hebben).

Figuur 1.6b Re-integratie instrumenten voor cliënten die korter dan een jaar een uitkering hebben.

Bij beide groepen is te zien dat integrale trajecten over de tijd minder vaak worden aangeboden. De trend dat gemeenten losse trajecten inkopen lijkt zich voort te zetten. Een andere bevinding is dat werk met een re-integratiecomponent over de tijd door steeds meer gemeenten genoemd wordt. Hieronder vallen leerwerktrajecten en werkervaringsplaatsen.

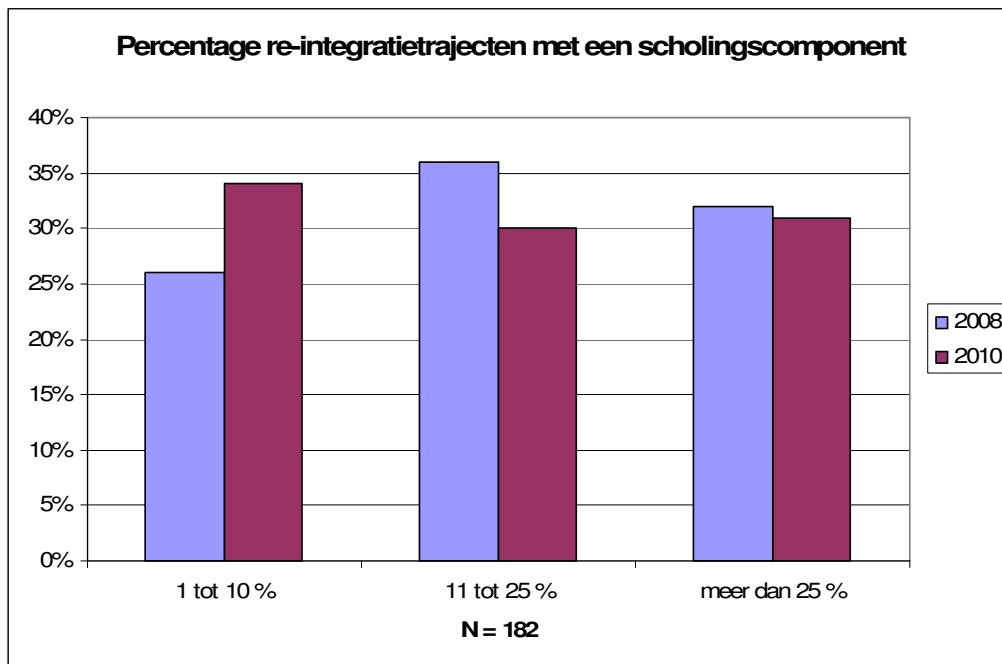
Een instrument dat gestegen is in populariteit voor de groep cliënten met een korte afstand tot de arbeidsmarkt is arbeidsactivering. Hieronder vallen trajecten met een scholingscomponent, motivatie- of sollicitatietraining of beroepsoriëntatie/beroepskeuze. Re-integratie met een Work First component lijkt in 2010 een minder populair instrument te zijn dan in de jaren daarvoor.

Hieronder gaan we kort in op de meest opvallende veranderingen.

4.3 Scholing

Door diverse partijen wordt het belang van scholing als onderdeel van re-integratie benadrukt. Ook in overheidsbeleid komt dit tot uitdrukking. Zo is de Wet WIJ mede gericht op het opleiden van jongere werklozen en gaat van de wet verbetering arbeidsmarktpositie alleenstaande ouders een sterke stimulering uit om via scholing de toekomstige arbeidskansen van alleenstaande ouders te verbeteren. Toch blijken er in 2010 bij minder gemeenten trajecten met een scholingscomponent ingezet te worden. Figuur 1.7 laat zien welk percentage van re-integratietrajecten een vorm van scholing bevatten.

Figuur 1.7 Percentage re-integratietrajecten met een scholingscomponent

In 2008 zei de grootste groep sociale diensten dat 11 tot 25% van alle trajecten een vorm van scholing bevat. In 2010 zegt de grootste groep sociale diensten dat 1 tot 10% van de re-integratietrajecten een scholingscomponent heeft.

Scholing kan op verschillende manieren onderdeel zijn van re-integratie. Scholing kan de vorm krijgen van een leerwerktraject, een losse cursus of training, een opleiding om een startkwalificatie te halen of zelfs een beroepsopleiding. Gevraagd naar het vaakst ingezette scholingsinstrument noemen de meeste sociale diensten 'een losse cursus of training' (door 79% genoemd).

4.4 Work First

Het gebruik van Work First is de laatste jaren iets afgenomen. Waar in 2008 bijna 90% van de geënquêteerde gemeenten een vorm van Work First hanteert is dit in 2010 in 85% van de geënquêteerde gemeenten het geval. Vooral cliënten die korter dan een jaar een uitkering hebben zijn doelgroep van de gemeentelijke Work First aanpak.

De uitgaven aan Work First zijn ook iets afgenomen. In 2008 werd bij gemeenten gemiddeld ongeveer 15% van het W-deel besteed aan Work First terwijl dit in 2010 ongeveer 10% is.

Met een afname in het gebruik van Work First zien we ook een lichte verschuiving in de werkzame elementen van Work First volgens gemeenten. Er lijkt een minder preventieve werking van Work First uit te gaan (tabel 1.3).

Tabel 1.3 Belangrijkste werkzame elementen van Work First volgens gemeenten

	2008	2010
Actief houden, niet achterover laten leunen van cliënten	60%	60%
Preventie (negatieve prikkel)	47%	40%
Bijleren van basale werknemersvaardigheden (op tijd komen, voor een baas werken, etc.)	37%	40%
Diagnose	27%	27%
Bevorderen zelfvertrouwen, motivatie	13%	16%
Bevorderen vaardigheden, gericht op werk vinden	6%	10%
Bijleren vakinhoudelijke kennis en vaardigheden	2%	3%
Anders	4%	2%
Totaal	172	151

Aansluitend bij de mogelijke preventieve werking die van Work First uitgaat, is gevraagd welk deel van de nieuwe instroom dat een Work First traject krijgt aangeboden geen uitkering aanvraagt omdat zij deelnemen aan en ervaring opdoen met werkactiviteiten.

Tabel 1.4 Deel van de nieuwe instroom dat een Work First traject krijgt aangeboden en geen uitkering aanvraagt omdat zij deelnemen aan en ervaring opdoen met werkactiviteiten

	2008	2010
0%	2%	11%
1-5%	31%	28%
6-10%	25%	12%
11-20%	10%	12%
21-30%	7%	6%
Meer dan 30%	7%	10%
Weet niet/geen mening	18%	20%
Totaal (N)	165	145¹

De cijfers uit 2010 laten zien dat er een effectieve werking uitgaat van Work First. Iets meer dan de helft stelt dat door het inzetten van Work First bepaalde cliënten afzien van het aanvragen van een uitkering. Vergeleken met 2008 is dit aandeel gedaald. Bovendien geeft 11% in 2010 aan dat geen enkele cliënt door Work First afziet van het aanvragen van een uitkering, terwijl in 2008 geen enkele gemeente dit effect constateerde.

Work First als diagnose instrument

Voor grote gemeenten (met meer dan 100.000 inwoners) vormt Work First een belangrijk diagnose instrument. De helft van deze gemeenten noemt 'diagnose' als belangrijk werkzaam element van Work First. In 2008 bedroeg dit een kwart van de gemeenten in deze groep. Work First activiteiten maken in de praktijk zichtbaar hoe iemand werkt. Dit inzicht is behulpzaam voor het bepalen van het meest geschikte re-integratietraject. Voor grote gemeenten lijkt Work First dus een belangrijker diagnose instrument te zijn geworden.

In de volgende paragraaf gaan we dieper in op diagnose-instrumenten: instrumenten om te bepalen voor wie welk traject het meest geschikt is.

¹ Zes respondenten geven aan dat de Work First aanpak niet geldt voor nieuwe instroom.

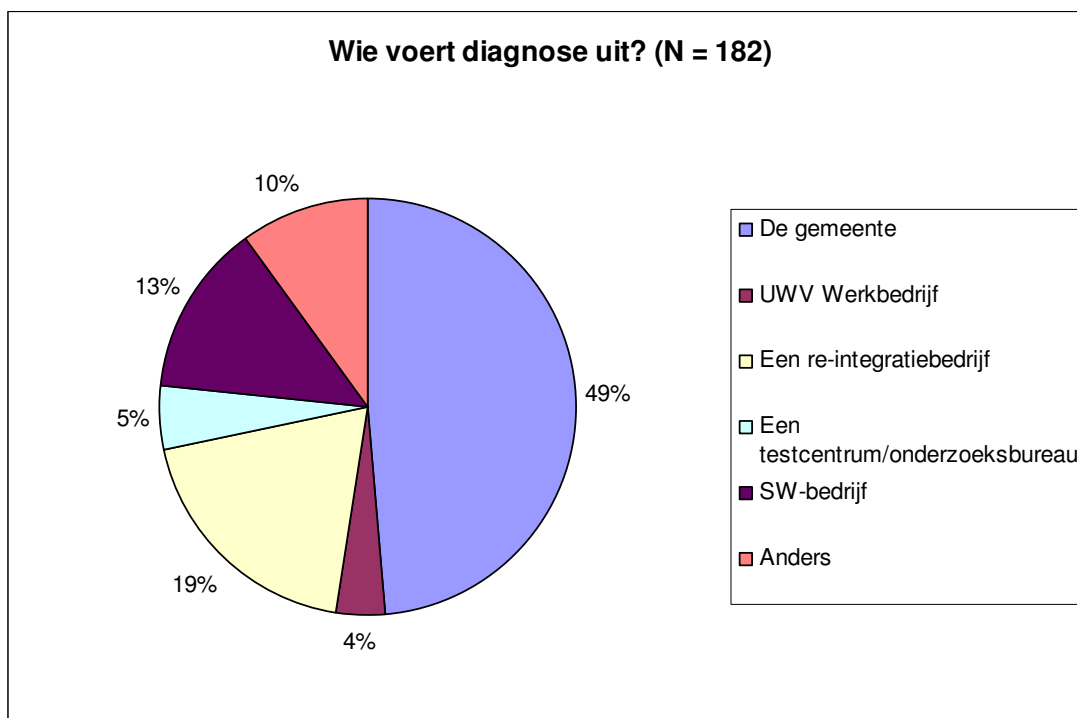
4.5 Diagnose

Een belangrijke vraag bij de re-integratie is wie welk traject op welk moment krijgt aangeboden. Deze vraag houdt verband met de diagnose van cliënten. Hoe beter de dienstverlening aansluit op de kansen en beperkingen van de cliënt, des te meer deze erbij gebaat is. Uit onderzoek blijkt dat diagnose-instrumenten veelal bruikbare informatie opleveren, maar dat deze informatie lang niet altijd uitgewerkt wordt in een trajectplan. Er is nog een slag te maken in het professionaliseren van diagnose-instrumenten¹.

In 2010 geeft 61% van de sociale diensten aan dat klantmanagers gebruikmaken van diagnose-instrumenten bij re-integratie. In 2008 was dit 53%. Vooral grotere gemeenten – vanaf 50.000 inwoners – maken gebruik van diagnose-instrumenten.

De diagnose kan door verschillende instellingen uitgevoerd worden. Figuur 1.8 laat de verdeling zien.

Figuur 1.8 Uitvoeringsinstellingen voor diagnose

Bijna de helft van de sociale diensten zegt dat de gemeente zelf de diagnose uitvoert. Bij de kleinere sociale diensten, minder dan 50.000 inwoners, ligt dit percentage hoger, namelijk rond de 60%. Andere vaakgenoemde uitvoeringsinstellingen zijn een re-integratiebedrijf en een SW-bedrijf. Grotere gemeenten hebben diagnose vaker ondergebracht bij het SW-bedrijf dan kleinere gemeenten.

10% van de sociale diensten zegt dat de diagnose door een andere instelling uitgevoerd wordt. Hierbij is veelal genoemd dat het een combinatie is van verschillende

¹ Naar de methodisch diagnose: Een onderzoek naar de werking van diagnose-instrumenten bij re-integratie. Research voor Beleid (2009).

bureaus/organisaties die de diagnose verzorgen. Vaak start de gemeente zelf met een beschrijving van wat nodig is voor de cliënt. Als daarna blijkt dat een uitgebreidere diagnose nodig is dan volgt de stap naar een onderzoeksbureau (bijvoorbeeld voor psychologisch/medisch onderzoek), een re-integratiebedrijf, UWV Werkbedrijf of het SW bedrijf.

5 Samenvatting en conclusies

Als gevolg van de economische crisis neemt het aantal mensen met een WWB-uitkering toe. Het budget voor re-integratie zal de komende jaren echter afnemen. Gemeenten staan voor de uitdaging om meer mensen aan het werk te helpen met minder middelen. De gevolgen van de crisis zijn het sterkst voor niet direct bemiddelbare cliënten. Zij moeten op de arbeidsmarkt concurreren met mensen met een veel kortere afstand tot de arbeidsmarkt. Gemeenten lijken vooralsnog geen ingrijpende veranderingen aangebracht te hebben in het re-integratiebeleid als gevolg van de economische crisis: sociale diensten schatten in dat de kansen van cliënten op werk door de economische crisis zijn afgenomen, terwijl de focus van het beleid onveranderd gericht blijft op snelle uitstroom.

In 2010 is de trend van het uitvoeren van re-integratie in eigen beheer tot staan gebracht. Gemeenten zijn iets meer re-integratie gaan uitzetten bij aan de gemeente gelieerde organisaties en iets minder bij externe partijen.

Ruim driekwart van de sociale diensten heeft re-integratie activiteiten op een Werkplein georganiseerd. De meest voorkomende activiteiten zijn vrij basaal, namelijk het hebben van één aanmeldbalie voor alle cliënten en de mogelijkheid om vacatures te bekijken. Andere gemeenschappelijke activiteiten worden door minder dan de helft genoemd. 40% heeft nog geen gezamenlijke aanpak ontwikkeld of afstemming bereikt over de wijze van dienstverlening. Het inrichten van de Werkpleinen is hiermee dus nog volop in ontwikkeling.

De trend dat gemeenten initiatieven nemen om werkgevers middels een werkgeversbenadering bij de re-integratie te betrekken heeft doorgezet. Net als twee jaar geleden heeft een ruime meerderheid van de gemeenten een werkgeversbenadering. Activiteiten die hierop gericht zijn worden niet vaak ondergebracht op een Werkplein.

De re-integratie van cliënten die langer dan een jaar een uitkering hebben, bestaat veelal uit trajecten gericht op sociale activering. Met name gesubsidieerde arbeid komt voor deze doelgroep in 2010 minder vaak voor dan in de voorgaande metingen. De re-integratie van cliënten die korter dan een jaar een uitkering hebben bestaat vaak uit directe bemiddeling naar werk en Work First. Hierin is geen verschil te zien met de voorgaande twee metingen. Sinds 2007 is arbeidsactivering gestegen in populariteit. Gesubsidieerde arbeid lijkt ook voor deze groep een minder aantrekkelijk re-integratie-instrument.

Scholing is een minder belangrijk onderdeel van re-integratie geworden. In 2010 bevatten minder trajecten een scholingscomponent dan in 2008. Het scholingsinstrument dat het vaakst wordt ingezet is een losse cursus of training.

Trajecten kunnen een Work First variant bevatten, bijvoorbeeld werk met behoud van uitkering. Work First wordt vooral ingezet voor een deel van de nieuwe aanmeldingen WWB. Het belangrijkste werkzame element van Work First is volgens de sociale diensten het actief houden van cliënten. Ook gaat er een preventieve werking uit van Work First. Deze preventieve werking lijkt iets gedaald ten opzichte van 2008. De Work First methode lijkt voor grote gemeenten een belangrijk diagnose instrument. Diagnose instrumenten worden

in 65% van de gemeenten gebruikt. Dit percentage ligt rond hetzelfde niveau als in 2008. Gemeenten verzorgen de uitvoering van de diagnose meestal zelf.

Bijlage 1   Onderzoeksverantwoording

Ten behoeve van de Re-integratiemarktanalyse 2011 heeft de RWI in maart 2010 een enquête gehouden onder hoofden van gemeentelijke sociale diensten. Net als de enquête die de RWI in 2008 en 2007 heeft laten uitvoeren gaat het om een internet enquête, voorafgegaan door een schriftelijk verzoek om deelname. Research voor Beleid (RvB) heeft het onderzoek uitgevoerd. RvB beschikt over een actueel adressenbestand van alle gemeentelijke en intergemeentelijke sociale diensten. De enquête is uitgezet onder alle hoofden/directeuren van (inter)gemeentelijke diensten Sociale Zaken in Nederland. Deze doelgroep is in de praktijk het best geïnformeerd over de hele breedte van onderwerpen en heeft kennis van zowel beleid als uitvoering. Het totaal aantal ingevulde enquêtes is 182. Eind januari 2010 is het totaal aantal (inter)gemeentelijke sociale diensten 318. Het totaal aantal ingevulde enquêtes is 182. Dat maakt de eindrespons 57,2%.

De verdeling naar gemeentegrootte is als volgt:

Tabel B1   Aantal inwoners per grootteklasse in de respons

	Aantal	Percentage
Tot 20.000	43	23%
20.000 tot 50.000	75	41%
50.000 tot 100.000	41	23%
Meer dan 100.000	23	13%
Totaal (N)	182	100%

Hieronder worden de belangrijkste onderwerpen benoemd waar vragen over zijn gesteld. De antwoorden zijn verwerkt in verschillende hoofdstukken van de Re-integratiemarktanalyse (met name hoofdstuk 3):

- inzet van re-integratie instrumenten (bij mensen die korter dan een jaar en langer dan een jaar een WWB-uitkering ontvangen);
- schatting van het deel van het WWB-bestand dat nooit meer uit zal stromen naar betaald werk;
- vragen over de inzet van persoonsgebonden re-integratiebudget;
- vragen over scholing;
- vragen over inzet van het werkdeel (uitbesteden of zelf doen) en knelpunten daarbij;
- vragen over het gebruik van diagnose-instrumenten;
- vragen over beleid en budget voor nuggers;
- vragen over inzet van Work First;
- vragen over het effect van de crisis;
- vragen over aansluiting re-integratietrajecten en de vraag op de arbeidsmarkt.